

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ**

**ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ**

*Հետազոտության թեման՝ Պրոբլեմային ուսուցման
մեթոդաբանությունը և կիրառումը
պատմության դասավանդման
գործընթացում*

Առարկան՝ Պատմություն

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Օ.Այվազյան

*Ուսումնական հաստատություն՝ ՀՀ Արարատի մարզի Նորաշենի
Ավ. Իսահակյանի անվան միջն. դպրոց*

Երևան 2022

Բովանդակություն

1.Ներածություն-----	3
2.Պրոբլեմային ուսուցման առանձնահատկությունները-----	4
3.Պրոբլեմային ուսուցման դասի պլանավորումը-----	7
4.Պրոբլեմային ուսուցման մեթոդներ-----	9
5.Պրոբլեմային ուսուցումը պատմության դասերին-----	11
6.Դասի պլան -----	15
7. Եզրակացություն-----	19
8.Գրականության ցանկ-----	20

Ներածություն

Նորօրյա դպրոցի ուսուցչին արդյունավետ դասավանդման համար անհրաժեշտ է ոչ միայն դասավանդվող առարկայի խոր և բազմակողմանի իմացություն, այլև դասավանդման նպատակների, խնդիրների, դրանց կենսագործմանը ուղղված եղանակների, ձևերի ու միջոցների նպատակահարմար ընտրություն կատարելու կարողությունը և հմտությունը: Այսօր էլ պետական և ազգային խնդիր է համարվում կրթության համակարգի, միջազգային ասպարեզում նրա մրցունակության ապահովումը, ուսուցման տարբեր ձևերի կիրառումը:

Ուսումնասիրելով պրոբլեմային ուսուցման մեթոդաբանությունը նպատակ ունեի աշակերտներին ներգրավել ինքնուրույն իմացական գործունեության մեջ, սովորեցնել կիրառել իրենց կողմից ձեռք բերված գիտելիքները: Կարծում եմ պրոբլեմային ուսուցումը ունի իր առավելությունները և նպաստում է դասի արդյունավետության բարձացմանը: Ժամանակակից կրթական հայեցակարգերում խրախուսվում են ուսուցման այնպիսի տեխնոլոգիաներ, որոնք առավել չափով են նպաստում սովորողների կողմից գիտելիքի հայտնաբերման գործընթացին : Այդ առումով պրոբլեմային ուսուցումը առաջատար տեղ ունի : Պրոբլեմային է համարվում այն ուսուցումը, որի ընթացքում սովորողներն իրենց ունեցած գիտելիքների հիման վրա լուծում են պրոբլեմային խնդիր, հաղթահարում պրոբլեմային իրավիճակներ , որոնում գործողության նոր եղանակներ, նրանք ուսուցչի ղեկավարությամբ կարգավորում են իրենց գործունեությունը, գործադրում պրոբլեմային շարադրանքի , մասնակի որոնողական կամ հետազոտական մեթոդներ , ինքնուրույն ձևակերպում իրենց եզրակացությունները : Պրոբլեմային ուսուցման գլխավոր նպատակը սովորողների տրամաբանական մտածողության և ստեղծագործական կարողությունների զարգացումն է, որն կարելի է իրագործել պրոբլեմային խնդիրներ լուծելու , պրոբլեմային իրավիճակները հաղթահարելու միջոցով: Պրոբլեմային ուսուցման էությունը պրոբլեմային իրավիճակի ստեղծումն է : Այն արթնացնում և ակտիվացնում է սովորողների մտածական գործունեությունը, հնարավորություն է ընձեռում ստեղծված իրավիճակը գիտակցելու, ունեցած առաջադրանքը ընկալելու, ունեցած գիտելիքները փորձակելու, գործողության նոր եղանակներ հայտնաբերելու, պրոբլեմի լուծման վերջնական նպատակին հասնելու համար:

Պրոբլեմային ուսուցման առանձնահատկությունները

Պրոբլեմային ուսուցումը սկզբնավորվել է դեռևս անտիկ ժամանակաշրջանից : Դեռևս Ք. ա. 5-րդ դարում Սոկրատեսը իր սաներին սովորեցնում էր տրամաբանորեն մտածել : Նրանցից պահանջում էր միայն ու միայն այդ ուղիով որոնել ու հայտնագործել ճշմարտությունը:

Ավելի ուշ ժամանակներում Ռուսոն ուսուցման ընթացքում երեխաների համար ստեղծում էր այնպիսի իրավիճակներ որ նրանք ստիպված կատարեն ճանաչողական գործողություններ:

Հ. Պեստալոցին երեխաների ուսուցումը այնպես էր կազմակերպում որ նրանք գիտելիքները իրենք հայտնագործեն: Ահա այդպես է ձևավորվել պրոբլեմային ուսուցումը, սակայն նշվածներից ոչ մեկը ուսուցումը չի անվանել պրոբլեմային : Պրոբլեմային ուսուցումը առաջին անգամ տեսականորեն ու գործնականորեն մշակել է ամերիկացի մանկավարժ Ջոն Դյուին : Նա քննադատությամբ հանդես եկավ բացատրական – ցուցադրական ուսուցման դեմ և առաջարկեց ուսուցման նոր մոդել որի միջոցով ուսուցիչը կարող է կազմակերպել սովորողների ուսումնական որոնողական գործունեությունը : Ըստ ուսուցման այդ նոր մոդելի երեխաները ինքնուրույնաբար են լուծում ուսուցման ընթացքում առաջացած դժվարությունները , հայտնագործում իրենց կողմից որոնվող գիտելիքները : Նրանք սովորում էին առաջադրել խնդիրներ և գտնել դրանց լուծման ուղիներ, կիրառել յուրացրած գիտելիքները : նոր ժամանակներում պրոբլեմային ուսուցման տեսությունը և պրակտիկան մշակեցին ռուս գիտնականներ Մախմուտովը , Կուդրյավցևը , լեհ գիտնական Օկոնը և ուրիշներ :

Պրոբլեմային ուսուցման գլխավոր առանձնահատկությունը այն է որ ուսուցիչը կազմակերպում է սովորողների որոնողական գործունեությունը որի միջոցով նրանք յուրացնում են նոր գիտելիքներ, կարողություններ ու հմտություններ , զարգանում է իրենց տրամաբանական մտածողությունը , որոնողական ընդունակություններն ու

հետազոտական ակտիվությունը , ձևավորում ստեղծագործական կարողությունները :
Պրոբլեմային ուսուցման ընթացքում փոխվում է ուսուցման և դասավանդման բնույթը :

Որպեսզի ուսուցիչը ճիշտ ղեկավարի պրոբլեմային ուսուցման ընթացքը , նա պետք է գիտակցի, լավ ըմբռնի ու հասկանա պրոբլեմային ուսուցման հիմնական հասկացությունների իմաստը, գործառույթները :

Պրոբլեմը լուծելու պրոբլեմային իրավիճակը հաղթահարելու նպատակով ուսուցիչը առաջադրված պրոբլեմի շուրջ աշակերտների հաղորդում է որոշ տեղեկություններ , կազմակերպում նրանց փորձը , նրանց մեջ արդնացնում պրոբլեմի լուծման , պրոբլեմային իրավիճակի հաղթահարման համար անհրաժեշտ գիտելիքները : Եզրափակիչ փուլում ուսուցչի ղեկավարության պայմաններում սովորողները ձևակերպում են այն գիտելիքները որոնք յուրացրել են առաջադրված պրոբլեմը լուծելու , ստեղծված պրոբլեմային իրավիճակը հաղթահարելու միջոցով:

Պրոբլեմային ուսուցումը ուսուցչի ղեկավարությամբ սովորողների հետազոտական-ինքնուրույն աշխատանք է: Այսօրինակ գործունեության ընթացքում մշակվում և ամրապնդվում են սովորողների նոր գիտելիքները, կարողությունները, հմտությունները, զարգանում ճանաչողական ակտակտիվությունը և ակտիվությունը հետաքրքրությունները, ստեղծագործական մտածողությունը և անձնային այլ որակները:

Պրոբլեմային ուսուցման կիրառման դեպքում ուսուցիչը սովորողին ոչ թե պատրաստի գիտելիք է տալիս այլ ներկայացնում է խնդիրը կամ հարցը որը պիտի լուծում գտնի :

Նա սովորողին որոշակի հիմնախնդիր առաջարկելով հանդերձ, ձգտում է հետաքրքրել նրան, տվյալ խնդիրը լուծելու նախանձախնդրություն է առաջացնում :

Պրոբլեմային ուսուցման հիմնաքարը որոշակի իրավիճակի ստեղծումն է: Այստեղ շատ կարևոր է , որ լուծման համար ներկայացվող առաջադրանքը համապատասխանի

սովորողների կարողություններին , նրանց ունեցած գիտելիքներին , այլապես աշխատանքը կարող է տապալվել :

Պրոբլեմային ուսուցման հիմնական կատեգորիաներն են՝

- **Պրոբլեմը** այն տեսական կամ գործնական խնդիր է որը պահանջում է լուծում ուսումնասիրում հետազոտում:
- **Ուսումնական պրոբլեմը** այն ճանաչողական մտավոր խնդիր է որն առաջադրվում է ուսումնական ծրագրերից, գիտության կողմից մշակված մարդկությանը հայտնի օրենքներից: Դա միայն աշակերտի համար է նորություն այն իմաստով, որ նա իր համար <<հայտնագործում >> է վաղուց հայտնագործվածը:
- **Պրոբլեմային հարցը** այն հարցն է որը առաջացնում է ճանաչողական կամ մտավոր դժվարություն որի պատասխանը չկա աշակերտների գիտելիքներում և ոչ էլ առկա տեղեկատվության մեջ:
- Պրոբլեմային իրավիճակը այն իրավիճակն է որը աշակերտի համար ստեղծում է դժվար կացություն, նրա կողմից փաստի, երևույթի, գործընթացի, խնդրի անհայտը որոնելու պահը որը լի է մտքերի հակասություններով բախումներով և կոնֆլիկտներով:

Պրոբլեմային ուսուցման դասի պլանավորում

Պրոբլեմային ուսուցման դասի ընթացքը : Պրոբլեմային դասը ունի հետևյալ ընթացքը. Ուսուցիչը ուսումնական նյութից առանձնացնում է պրոբլեմը : Ինքը կամ աշակերտները ձևակերպում են պրոբլեմը: Առաջադրված պրոբլեմից բխող պրոբլեմային իրավիճակը ստեղծում է դժվար կացություն : Աշակերտների գիտելիքները չեն բավականացնում: Ստեղծվում է հակասություն իմացածի ու անհայտի միջը, որն էլ դառնում է ուսուցման պրոցեսի շարժիչ ուժը: Աշակերտները սկսում են մտածել : Այդ պահից սկսած հուզական վիճակ են ապրում:

Ձևավորվում նրանց հետաքրքրությունը պրոբլեմի նկատմամբ: Նրանց մեջ աստիճանաբար ի հայտ է գալիս մտավոր ակտիվություն, ներքին դիրքորոշում և ձգտում: Լինում են աշակերտներ, որոնք ունենալով բարձր ընդունակություններ, անմիջապես կազմում են մտավոր պլան և անցնում գործողությունների : Սակայն սովորողների ճնշող մեծամասնությունը դժվարանում է լուծել պրոբլեմը, չգիտի ինչից սկսել : Ուսուցիչը նրանց առաջադրում է օգնող և ուղորդող հարցեր , երբեմն էլ ուղղակի հուշում: Սա հնարավորություն է տալիս սովորողներին գտնելու և լուծելու պրոբլեմի մի մասը: Սակայն առաջանում են ենթապրոբլեմներ որոնց լրիվ լուծումից է կախված ստեղծված պրոբլեմային իրավիճակի հաղթահարումը: Ուստի աշակերտները վերանայում են իրենց մտավոր պլանը, գործողության եղանակներն ու պայմանները : Նրանք սկսում են կատարել մտավոր գործառություններ: Նրանց ճանաչողական գործընթացը զարգանում է աստիճանաբար փուլերով որոնցում գործադրվում են էվրիստիկական, որոնողական, հետազոտական մեթոդներ : Պրոբլեմային իրավիճակները հաղթահարելիս սովորողները առաջ են քաշում վարկածներ, ստուգում դրանց ճշգրտությունը, հավաքում փաստեր, օգտվում տեղեկատվությունից : Այդ ընթացքում իմաստավորվում են ձեռք բերված գիտելիքները որոնք վերածվում են համոզմունքների : Աշակերտները օգտվում են նաև միջառարկայական կապերից, բացահայտում են առարկաների երևույթների հարաբերությունները , պատճառահետևանքային կապերը և փոխկապակցությունները : Վերջում ստուգում են

լուծված պրոբլեմի պատասխանը, հանգում որոշակի եզրակացությունների: Կատարվում է ամփոփում: Սովորողների ինքնուրույն մտածողության ձևավորումը ու զարգացումը միշտ էլ համարվել են ուսուցման գործընթացի կարևոր նպատակները : Դեռևս Կ. Դ. Պուշինսկին լուրջ ուշադրություն է դարձնում աշակերտին ինքնուրույն մտածողության զարգացմանը. «սովորողի մտքի ինքնուրույնությունը ցանկացած արդյունավետ ուսուցման միակ ամուր հիմքն է»: Այս խնդրի լուծման ճանապարհին մեծ դեր ունի պրոբլեմային ուսուցումը , որի բաղադրամասերն են պրոբլեմային իրավիճակների տեղծումը և իմացական խնդրի ձևակերպումը , սովորողի մոտ ինքնուրույն մտածողության խթանումը որն ուղղված կլինի իմացական խնդրի լուծմանը ու նոր գիտելիքների ձեռքբերմանը : Սա նշանակում է պրոբլեմային ուսուցումը ոչ թե պատրաստի գիտելիքների վրա հենված կրթությունն է, այլ լուծման հետազոտական քալեր առաջադրող գործընթացը: Եթե աշակերտը ունի այս կամ այն հարցի պատրաստի պատասխանը ապա ունեցած գիտելիքները հիշելուց և վերարտադրելուց բացի նրանից մտածողության ջանքեր չեն պահանջվում: Իմացական պրոբլեմը աշակերտին դուրս է բերում իր ունեցած գիտելիքների շրջանագիծ և փոխադրում դեռևս անհայտ որոնում պահանջող մտածողական գործունեության ոլորտ այսպիսով, կարևոր է ուսումնական գործընթացում իմացական խնդրի առկայությունը : Սակայն այն պրոբլեմային իրավիճակի բնութագրիչներից մեկն է որովհետև դժվար չէ սովորողին դուրս բերել իր ունեցած գիտելիքների շրջանակներից, սակայն նրա մտածողությունը կարող է մնալ չընդգրկված «չմիացած» : Սովորողի իմացական գործունեությունը «միացնելու» և այն խնդրի լուծմանը նպատակաուղղելու համար նրանում պետք է ինչ-որ բան հայտնի լինի , այսինքն պետք է տրվեն նաև մտածողությունը ուղղորդող տվյալներ : Պրոբլեմային իրավիճակը պետք է ունենա նաև հոգեբանական էլեմենտ ` փաստերը պետք է լինեն նոր և տպավորիչ, իսկ իմացական խնդիրը ` անսովոր, արտառոց ու հետաքրքիր, այն պետք է հետաքրքրի սովորողին և նրա մեջ առաջացնի իմացական որոնման ձգտում:

Պրոբլեմային ուսուցման մեթոդները

Պրոբլեմայի ուսուցման մեջ սովորողի ստեղծագործական կարողությունները զարգացնելու համար կիրառվում են տարբեր մեթոդներ.

Պրոբլեմային շարադրանքը անցում է կատարում կատարողականից դեպի ստեղծագործական գործունեություն: Մեթոդի էությունն այն է, որ դասավանդողը ներկայացնում է պրոբլեմը և ինքն էլ լուծում է՝ ցույց տալով դատողական մտքի ընթացքը ճանաչողության գործընթացում: Սովորողն այդ ընթացքում հետևում է շարադրանքի տրամաբանությանը՝ յուրացնելով պրոբլեմի լուծման փուլերը: Այդ ընթացքում նրանք ոչ միայն ընկալում են գիտակցում և մտապահում են պատրաստի գիտելիքները, եզրակացությունները, այլ նաև հետևում են ապացույցների տրամաբանությանը, դասավանդողի մտքի ընթացքին, ընդ որում՝ դասավանդողին կարող է փոխարինել սեփականական որևէ միջոց՝ կինո, հեռուստատեսություն, գրքեր և այլն: Չնայած այս մեթոդի կիրառության դեպքում ակտիվ մասնակից չեն, այլ միայն հետևում են մտքի ընթացքին, նրանք սովորում են ճանաչողական հիմնախնդիրներ:

Ճանաչողական գործունեության առավել բարձր աստիճան է մասամբ որոնողական Կամ էվրիստիկ մեթոդը: Այս դեպքում սովորողներն ինքնուրույն են լուծում ուսումնական բարդ խնդիրը ոչ թե սկզբից մինչև վերջ, այլ միայն մասամբ: Դասավանդողը սովորողներին ընդգրկում է պրոբլեմի լուծման որոնման գործընթացի մեջ: Գիտելիքների մի մասը հաղորդում է դասավանդողը որոշ մաս լրացնում են սովորողները՝ պատասխանելով տրված հարցերին կամ էլ լուծելով հիմնախնդիրը: Ուսումնական գործընթացը զարգանում է հետևյալ կերպ դասավան-

դող-սովորող-դասավանդող-սովորող և այլն:

Այսպիսով ուսուցման մասամբ որոնողական մեթոդը հանգեցնում է նրան որ

. ողջ գիտելիքը չէ որ սովորողին ներկայացվում է պատրաստի վիճակում, որոշ պետք է հասնել ինքնուրույն

. դասավանդողի գործունեության մեջ մտնում է պրոբլեմային իրավիճակի լուծման

Ընթացքի օպերատիվ կառավարումը:

Այս մեթոդի ձևափոխություններից մեկն էլ էվրիստիկ գրույցն է:

Ուսուցման հետազոտական մեթոդը նախատեսում է սովորողների գիտելիքների ստեղծագործաբար յուրացումը: Դրա էությունը հետըյալն է՝

. դասավանդողը սովորողների հետ ձևակերպում է հիմնախնդիրը (պրոբլեմը)

. սովորողները ինքնուրույնաբար լուծում են այն

. դասավանդողը օգնում է միայն այն դեպքում, երբ պրոբլեմի լուծման ճանապարհին դժվարություններ են ի հայտ գալիս

Այսպիսով հետազոտական մեթոդը ոչ միայն գիտելիքների ամփոփման այլև գիտելիքը ինքնու-րույնաբար ձեռք բերելու, առարկան կամ երևույթը ուսումնասիրելու, եզրահանգումներ կատարելու և գիտելիքները ու կարողությունները կյանքում կիրառելի նպատակներով որոնողական-հետազոտական գործնեության կազմակերպումն է:

Պրոբլեմային ուսուցումը պատմության դասերին

Հասարակությունը խնդիր է դրել կրթել ազատ, զարգացած և կրթված անհատականություն, որն ընդունակ է ապրել և ստեղծագործել անընդհատ փոփոխվող աշխարհում: Կրթությունը կոչված է օգնելու անհատին ինքնազարգացման մեջ. սովորեցնել սովորել, գործել տարբեր իրավիճակներում, շփվել, ապրել ներդաշնակ իր հետ, հասարակության մեջ:

Անհատականության զարգացումը կախված է ոչ միայն մարդու բնածին կարողություններից, սոցիալական միջավայրից, այլև սեփական դիրքից, վերաբերմունքից: Այդ որակների դաստիարակման գործում մեծ դեր է հատկացվում, մասնավորապես, պատմության դասերին:

Դասավանդմանս պրակտիկայում ուսուցիչները հանդիպում են որոշակի դժվարությունների. նախ՝ ունենալով սահմանափակ հնարավորություններ՝ օգտագործելու պատմության մեջ ստացած գիտելիքները դասարանից դուրս, կորցնում են հետաքրքրությունը այն ուսումնասիրելու նկատմամբ. երկրորդ, ավանդական մեթոդաբանությունը կիրառելիս նկատվում է սովորողների անկախության մակարդակի նվազում: Այսպիսով, հակամարտություն է առաջանում ուսուցման նպատակների և ուսուցման ոճի միջև, ինչը խանգարում է երեխայի սովորելու կարողության զարգացմանը: Այս հակասության լուծումը խնդրի վրա հիմնված ուսուցման տեսության մեջ է (հեղինակներ Լ.Ի. Լերներ, Ի.Ի. Մախմուտով, Մ.Ն. Սկատկին):

Խնդրի վրա հիմնված ուսուցումը ուսուցման գործընթացում սովորողների զարգացման համակարգ է, որը հիմնված է ուսուցման մեջ կրթական խնդիրների օգտագործման և սովորողների ներգրավվածության վրա՝ ակտիվորեն մասնակցելու այդ խնդիրների լուծմանը: Կրթական խնդիր հասկացվում է որպես առաջադրանք, հարց կամ առաջադրանք, որի լուծումը հնարավոր չէ ստանալ պատրաստի մոդելից: Սովորողից

պահանջվում է ինքնուրույնություն և ինքնատիպություն դրսևորել: Ոչ թե անցյալի և ներկայի վերարտադրողական ընկալում, այլ սեփական քաղաքացիական դիրքորոշման ձևավորում՝ փաստի, իրադարձության սեփական բացահայտման միջոցով, դրա վերաիմաստավորումը հնարավոր է միայն խնդրահարույց ուսուցման մեթոդի կիրառմամբ, որն ապահով է սովորողների բարձր մոտիվացիա: .

Օգտագործելով խնդրահարույց մեթոդը՝ պետք է հաշվի առնել յուրաքանչյուր դասարանի սովորողների պատրաստակամությունը՝ ընկալելու խնդրահարույց նյութը՝ գիտելիքների ընդհանուր մակարդակը, դասի տրամադրությունը, այս դասարանում խնդրահարույց ուսուցման կիրառման փորձը: Խնդիրների վրա հիմնված ուսուցումն օպտիմալացնելու համար անհրաժեշտ է փոփոխականություն, այսինքն՝ նյութի ուսումնասիրման խնդրի վրա հիմնված մոտեցման այնպիսի տարբերակի ընտրություն, որը լավագույնս համապատասխանում է այս դասի մակարդակին: Սովորողներինների մոտիվացիայի բարձր մակարդակ ունեցող դասարանում, փաստ ներկայացնելուց հետո, կարելի է մեկը մյուսի հետևից խնդիրներ դնել, ցածր մոտիվացիա ունեցող դասարանում կարելի է բացատրել նյութը և վերջում անցկացնել խնդրահարույց բնույթի հարցում: Նոր նյութը բացատրելիս կարելի է օգտագործել են խնդրի վրա հիմնված ուսուցման երկու ձև՝ խնդրի ներկայացում և որոնման գրույց:

Խնդրի ձևակերպման ընթացքում խնդիրը դնում և լուծում է ուսուցիչը: Նա ոչ թե պարզապես ներկայացնում է նյութը, այլ արտացոլում է, դիտարկում է հնարավոր մոտեցումներն ու լուծումները: Սովորողները հետևում են տրամաբանության, վերլուծության տրամաբանությանը և ավելի խորն են սովորում նյութը: Ուսուցիչը օգտագործում է խնդրի հայտարարություն, երբ նյութը լիովին նոր է և չափազանց բարդ: Խնդրի դրույթը կարող է օգտագործվել 9-րդ, դասարանի պետական խորհրդանիշների պատմությունն ուսումնասիրելիս: Օրինակ, Ինչ են խորհրդանշում ՀՀ զինանշանի վրա պատկերված առյուծը և արծիվը: Աշակերտները ներկայացնում են իրենց կարծիքները: Ուսուցիչը տալիս է ուղղորդող հարցեր, որից հետո աշակերտները եզրակացնում են, որ առյուծը և արծիվը խորհրդանշում են Արևմտյան և Արևելյան Հայաստանները:

Որոնողական գրույցի իմաստը նախօրոք պատրաստված հարցերի համակարգի միջոցով սովորողներին ներգրավելն է դասին առաջադրված խնդիրների լուծմանը: Կարելի է օգտագործել այս ձևը այն դեպքերում, երբ երեխաներն ունեն անհրաժեշտ գիտելիքներ՝ առաջադրված խնդիրների լուծմանը ակտիվորեն մասնակցելու համար: Օրինակ, 9-րդ դասարանում ընդհանրացնող դասի սկզբում « Հայ ժողովուրդը երկրորդ աշխարհամարտի տարիներին 1939-1945թթ » թեմայով: Տալիս եմ խնդրահարույց բնույթի առաջադրանքներ՝ «Ինչու է հայ ժողովուրդը մասնակցել պատերազմին, ի՞նչ նշանակություն ունեցավ խորհրդային ժողովրդի հաղթանակը Հայրենական մեծ պատերազմում, Ձեր կարծիքով ճիշտ էր արդյոք հայ գործիչների որոշ շրջանակների գործունեությունը Գերմանիայի հետ»:

- Այս խնդիրը լուծելու համար ես դասարանը բաժանում եմ չորս ուսումնական խմբերի, 1-ին խումբը ուսումնասիրում է պատերազմի ընթացքը
2-րդ խումբ ուսումնասիրում է տնտեսության վերակառուցումը ըստ պատերազմական պահանջների
3-րդ խումբը ուսումնասիրում է Հայկական դիվիզիաների կազմակերպումը և նրանց մարտական ուղին
4-րդ խումբը ուսումնասիրում սփյուռքահայերի մասնակցությունը ֆաշիզմի ջախջախմանը

Երբ խնդրահարույց է ներկայացվում նոր նյութի բովանդակությունը, նկատվում է, որ երեխաներն ավելի ակտիվ ու անկախ են դառնում:

Որոշակի դասարանում խնդրահարույց ուսուցման մեթոդը կիրառելիս պետք է վստահ լինել, որ աշակերտները կարող են վերարտադրողական գիտելիքներ ձեռք բերել և ունեն որոշակի մեթոդը ժամանակատար է, և անտեղի է այն օգտագործել տնային առաջադրանքները ստուգելիս: Նոր խնդրի լուծման գործընթացում նախորդ դասերի նյութն ինքնին թարմացվում է:

Օրինակ, 7-րդ դասարանում «Բյուզանդական կայսրություն» թեման երեխաներին ծանոթացնում եմ Հուստինիանոս կայսեր քաղաքականությանը՝ օգտագործելով փաստաթղթերի հատվածներ և ներկայացնում եմ թեմայի իմ սեփական ներկայացումը:

Հրավիրում են աշակերտներինն արտահայտել իրենց վերաբերմունքը այս տիրակալի նկատմամբ: Դասի ընթացքում երեխաները «հավաքում» են, գրի են առնում ուսուցչի մտքերը, լսում տեղեկատվությունը, որպեսզի համախմբման փուլում ողջամտորեն արտահայտեն իրենց կարծիքը:

Խնդրի վրա հիմնված ուսուցման դասերի հետազոտական մթնոլորտը թույլ է տալիս սովորողներին ներգրավվել ակտիվ ճանաչողական գործընթացում: Ուսուցչի դերը փոխվում է. Նա խորհրդատու է, օգնական, դիտորդ, տեղեկատվության աղբյուր, համակարգող: Ուսուցիչը դառնում է ուսանողների ինքնուրույն կրթական գիտելիքների կազմակերպիչը:

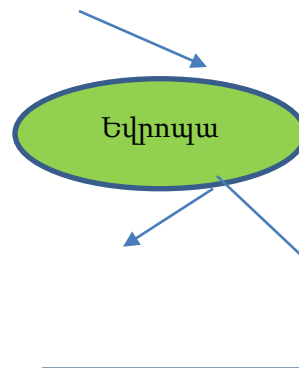
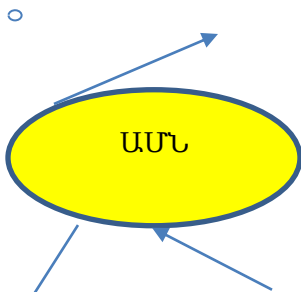
Խորհրդային Հայաստանի մշակույթը 1920-1945 թթ. (9-րդ դասարան) խնդիրը կարելի է ձևակերպել է հետևյալ կերպ. «Ի՞նչ փոփոխություններ են տեղի ունեցել Հայաստանի մշակույթում »: Խնդիրը դիտարկվել է փուլերով, աշխատանքի ընթացքում բացահայտվում են գրականության, երաժշտության, կերպարվեստի բնագավառում փոփոխություններ (աշխատանք խմբակային) Հավաքվում են բոլոր միջանկյալ եզրակացությունները, ամփոփում պատասխանում են խնդրահարույց հարցին:

Դասի պլան

Դասարանը`	11րդ
Առարկան`	Համաշխարհային պատմություն
Դասի թեման`	Սառը պատերազմը
Դասի տիպը`	Նոր նյութի հաղորդում
Օգտագործվող միջոցներ`	դասագիրք, տետր, համակարգիչ, քարտեզ
Պրոբլեմային հարց`	Այսօր կա արդյոք սառը պատերազմ
Դասի նպատակը`	Նպաստել սովորողների գիտելիքների ձեռքբերմանը պատերազմից հետո ստեղծված միջազգային հարաբերությունների, հետպատերազմյան շրջանի գործիչների, երկրներ աշխարհի ձևավորման, տնտեսական մրցակցության հետևանքների ու առանձնահատկություններ և տեղական պատերազմների մասին
Դասի խնդիրները`	Նկարագրել աշխարհում ուժերի նոր դասավորությունը Արևելյան և արևմտյան խմբավորումների ձևավորումը Վեր հանել սպառազինությունների մրցավազքի հետևանքները
Վերջնարդյունք`	Կարողանա հասկանալ 2-րդ աշխարհամարտից հետո ստեղծված միջազգային հարաբերությունները, բնութագրել նշանավոր գործիչներին, քարտեզի վրա ցույց տալ աշխարհի խոշոր տերությունները, ներկայացնել ՆԱՏՕ-ի և Վարշավյան դաշինքի գործունեությունը, հիմնավորել ԽՍՀՄ-ի փլուզման անխուսափելիությունը, բացատրել Երրորդ աշխարհի հասկացությունը

Դասի ընթացք

1. Կազմակերպական պահ
2. Մտազրոհ՝ հարցերի տեսքով
  - ա. Ի՞նչ է սառը պատերազմը
  - բ. Ի՞նչ է տաք պատերազմը
  - գ. Որո՞նք են սառը պատերազմի պատճառները
  - դ. Ի՞նչ փոփոխություններ կատարվեցին աշխարհում 2րդ աշխարհամարտից հետո
  - ե. Ո՞ր ասպարեզներում դրսևորվեց սառը պատերազմը
  - զ. Ո՞ր պետությունները դարձան աշխարհի քաղաքականության նոր կենտրոններ
3. Դասանյութի հաղորդում, կարճ դասախոսություն
4. Աշակերտների օգնությամբ քննարկել և բացատրել Մարշալի պլանի արդյունքները
5. Աշակերտների օգնությամբ քննարկել և բացատրել, ամրապնդել գծապատկերով

1. Կարողացավ վերադարձնել իր պարտքը տոկոսներով
2. Մինչև պարտքի մարումը Եվրոպային պահեց իր քաղաքական ազդեցության ոլորտներում

1. Վերականգնվեց և զարգացավ Եվրոպական պետությունների տնտեսությունը
2. Նրանք կարողացան վերադարձնել պարտքը ԱՄՆ-ին տոկոսներով

Եզրակացություն՝ ԱՄՆ-ն եվրոպական երկրներին օգնեց իր քաղաքական և տնտեսական շահերից ելնելով: Նրան առավել կարևոր էր իր ազդեցության տակ պահել այդ երկրներին ԽՍՀՄի դեմ պայքարում, նաև վերադարձնել իր փողերը

5 ներկայացնում են գծապատկերներ ՆԱՏՕ-ի և Վարշավյան դաշինքի երկրների վերաբերյալ

Ռումինիա

6. Պրոբլեմային հարցի քննարկում: Աշակերտները քննարկում են

ռուս-ամերիկյան հարաբերությունները, հիմնավորում և եզրակացնում, որ կա սառը պատերազմ: Անդրադառնում են Սիրիայի դեպքերին, ԱՄՆ-ի և Եվրոպայի վարած քաղաքականությունը ռուս- ուկրաինական պատերազմում:

7. Տնային հանձնարարություն: Դասը սովորել պատմել:

Եզրակացություն

Ցանկացած ուսուցում և մեթոդների կիրառում պետք է տանի սովորողներին դեպի գիտելիք: Գիտելիքների յուրացումը թույլ և ուժեղ սովորող աշակերտների մոտ կատարվում է տարբեր ձևով: Մանկավարժը պետք է հաշվի առնի աշակերտների ընդունակությունները, կարողությունները: Այդ տեսակետից հետաքրքիր է Բենջամին Բյումի առաջարկած ուսուցման դասակարգումը: Բյումը գտնում է, որ ուսուցման ընթացքում աշակերտը ոչ միայն ձեռք է բերում գիտելիքների հանրագումար և մտապահում, այլ նաև համեմատում է դրանք իր ունեցած գիտելիքների հետ, նոր գիտելիքները դարձնում է կիրառական, գնում է դեպի գիտելիքների խորացում և վերլուծություն:

Պրոբլեմային ուսուցումը մանկավարժական գործունեության մի միջոց է, որով իրականացվում է ուսուցչի և աշակերտի համագործակցությունը՝ ուղղված ուսումնառության նախանշված արդյունքին, գիտելիքների ձեռքբերմանը, կարողությունների և հմտությունների զարգացմանը:

Պրոբլեմային ուսուցումը ունի նաև դաստիարակչական ֆունկցիաներ: Դրանցից են սովորողների ստեղծագործական հմտությունների դաստիարակումը ձեռք բերված գիտելիքների ստեղծագործաբար օգտագործումը, ստեղծագործական գործի կուտակումը և այլն: Պրոբլեմային ուսուցումը օգնում է աշակերտին դառնալ անկախ և ինքնուրույն սովորող:

Գրականության ցանկ

1. Յ.Ամիրջանյան «Մանկավարժություն» Երևան 2005 թ.
2. Է.Զավարյան «Կենսաբանության դպրոցական դասընթացում պրոբլեմային ուսուցման կիրառման օրինակներ» «Մանկավարժություն» ամսագիր,
Երևան 2008 թիվ 3/4
3. «Հայոց պատմություն» և «Համաշխարհային պատմություն» առարկաների հերթական ատեստավորման ենթակա ուսուցիչների մասնագիտական զարգացման վերապատրաստման դասընթացի բաշխման նյութեր
4. Դ. Ճարտարյան «Պրոբլեմային ուսուցման մեթոդներ»
5. М.И.Махмутов- Теория проблемно-развивающего обучения